

MÁSODIK RÉSZ.

Isten országának polgáráról: az emberről.

ELSŐ FEJEZET.

Az ember méltóságáról.

44. §. Az ember a teremtés koronája.

Az ember, akár testi, akár lelki tulajdonait tekint-
sük, e földön felette áll minden más teremtett lény-
nek. Már külső megjelenésében: ég felé nyuló nemes
testállásában, tagjainak sokféle dologra való alkal-
mazhatóságában, szemeinek átható tekintetében van
valami fönséges, a mi őt magasan helyezi az állatok
felé, melyeken uralkodni tud; de még magasabbra
helyezik lelki tehetségei: az értelem, a szabad akarat,
a lelkiismeret, melyeknél fogva képes gondolkozni,
ítélni, egy vagy más dolog végrehajtására magát el-
határozni; tettei felett örülni vagy busulni; és képes
arra is, hogy gondolatait és érzelmeit érthető beszéd-
ben kifejezze, másokkal is közölje. Ily nagy és szép
tehetségek mellett azért méltán tarthatjuk az embert
a teremtés koronájának, a mire a szent irás is czéloz,
midőn azt mondja: „Tetted ötet minden te kezeidnek
munkáin urrá, mindeneket vetettél az ő lábai alá.“
Zsolt. 8, 7.

Hogy miként állott elő a földön az első ember, azt
éppen oly titok fedi, mint a világ teremtésének történetét s

Titok

Mózes kísérlet
am Jézus
erre hívzt
horik

így minden állítás, mely annak megfejtését czélozza, nem egyéb jóakaró kísérletnél. Ily kísérletet tesz Mózes próféta is, midőn azt mondja: „Formálta vala pedig az Ur Isten az embert a földnek porából és lehellet vala az ő orrába életnek lehelletét és ugy lett az ember élő lélekké.“ 1. Móz. 2, 7.

De bármiként történt is az ember formáltatása, annyi bizonyos, hogy ő is az Isten teremtménye s nemesebb része nem a test, hanem a lélek. A szent irás e kettőt megkülönbözteti egymástól. „A por földdé lesz, mint azelőtt volt, a lélek pedig megtér Istenhez, a ki adta volt azt.“ Préd. 12, 9. És ismét: „Ne féljete azoktól, kik a testet megölik, a lelket pedig nem ölhetik meg, hanem inkább féljete attól, ki mind a testet, mind a lelket elvesztheti.“ Máté 10, 28. Pál apostol pedig némely régi bölcsek példájára három részt különböztet meg az emberben: a testet, a lelket, mely az élet elve és a szellemet, vagyis az okoskodó lelket. E szerint a szellem az, a mi az embert tulajdonképpen az állatoktól megkülönbözteti.

A szent irás továbbá arra is kiterjed, hogy miként teremté Isten az első ember mellé az asszonyt. 1. Móz. 2, 21—23. Hogy e leírás szintén nem egyéb egy költői képnél, azt könnyű átlátni; de azért örökre becses marad az emberiség előtt; mert azon igazságon alapszik, hogy az ember társas életre van rendelve s legközelebbbről a férj és nő közötti azon benső viszonyt határozza meg, mely alapul szolgál a családi életnek. E mellett értésünkre adja azt, hogy az első pár ember lineáján mindnyájan testvérek és rokonok vagyunk; tehát egymás iránt kölcsönös szeretetre és egyetértésre köteleztetünk.

45. §. Az ember az Isten képmása.

Azon méltóság kifejezésére, melylyel Isten az embert más állatok felé helyezte, a szent irás eme szavakat használja: „Teremté Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára.“ 1. Móz. 1, 27. Miután azonban tudjuk, hogy az Isten lélek, a kinek nincs testi formája vagy ahoz hasonlósága: következik, hogy az Isten képe az emberen nem állhat egyébben, mint az ember szellemi természetében, azon hatalomban, melylyel más állatok felett uralkodik, mindenekfelett

pedig a bölcseségben, szeretetben, szentségben és igazságban, melyeknek csiráit keblében hordja; végre a halhatatlanságban, mely szerint, ha a nagy mindenségben még egy porszem sem veszhet el: annyival kevésbé veszhet el és semmisülhet meg az a lélek, mely Istennel rokon s az ő lelkének egy kis szikrája.

Fontos
①

És itt önként felmerül az a kérdés: ha vajjon nincsenek-e az Istennek az embernél tökéletesebb teremtményei? E kérdésre tagadólag nem felelhetünk azért, mert akkor kétségbe vonnók Istennek mindenhatóságát és bölcsességét, mely szerint ő életet adhat a lelkek lehető minden nemeinek s bizonyosan minden lehető módon valósítja azt, a minnek előtte legnagyobb becse van, u. m. az okosságot és erényt az erkölcsi teremtésekben. De ha elgondoljuk, hogy mily számtalan nemei vannak az érzéki dolgoknak, alig hihető, hogy a lelkiek országa egyedül az emberből álljon. Miként az ember alatt a teremtésben nincs ugrás, úgy felette is állani kell még más lényeknek. Innen minden népnél el van terjedve az a hiedelem, hogy az embernél tökéletesebb lények is vannak az Isten megmérhetetlen világában. Ezekre utal a szent irás is, midőn angyalokat említ s azokat úgy tekinti, mint Istennek szolgáló lelkeket. Egyébaránt a szent irás sem ért az angyalok alatt mindég személyes lényeket, hanem gyakorta használja ezt a kifejezést akkor is, midőn a természeterekre s más olyan eszközökre mutat, melyeket Isten a maga céljainak elérésére használ, mint a csapások, nyomoruságok, menydörgés, villámlás, papok, próféták stb.

②

Fontos
✓

Az ó testamentum azon könyveiben, melyeket a próféták a számkivetés után irtak, előfordulnak a rossz angyalok vagy ördögök is, kiknek feje Sátán-nak neveztetik. Már csak az a körülmény is, hogy ez a tan a zsidóknál sem volt ismeretes a számkivetés előtt, mutatja, hogy az nem tartozik a szent írashoz s nem egyéb torzképnél, mely a józan észszel merő ellenmondásban van. Avagy, hogy lehet oly lényt gondolni, mely az embernél tökéletesebb, mert nagyobb erővel bír s annál mégis rosszabb; mely tudja, hogy hiába küzd Isten ellen s mégis minden törekvése meggyúsítani Isten szándékait?

Sátán
torzkép
P. Erzs.
szentírás

Különben sem az angyalokról, sem az ördögökről szóló tanítás szorosán véve nem is tartozik a valláshoz, melynek

Fontos 2/10 Isten és ember a tárgya. Hogy minő lényekkel vannak be-
népesítve Istennek számtalan világi, az nem tartozik reánk;
elég annyit tudnunk, hogy a földön az ember van arra
hivatva, hogy Isten képmását viselje, hogy itt sem angya-
lok, sem ördögök nincsenek, hanem a jó a rosszal s a rossz
a jóval különböző aránylatokban van az emberi egyéneken
egyesítve.

46. §. Az ember rendeltetése.

A kinek oly felséges tehetségei vannak, mint az embernek, annak rendeltetése is nagy és nemes. És ez abban áll, hogy az ember Istentől nyert tehetségeit, úgy a testieket, mint a szellemieket természet-szerűen és öszhangzatosan kifejtteni igyekezzék. E célra irányozza Jézus is tanítványai figyelmét, midőn így inti őket: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” Máté. 5, 48.

Fontos Innen kiindulva, kötelességünk minden erőinket fenn-
tartani, sőt a gyakorlás által folytonosan nevelni és gyara-
pítani, mert csak egyiknek is elhanyagolása az egész ember-
nek kárára van. Nincs szerencsétlenebb gondolat, mint az,
hogy a vallás az embertől a test megvetését és megöldök-
lését kívánja, holott ép lélek csak ép testben lakozhatik.
Szükséges tehát testi erőinkre is gondot fordítani, mert azok
is Isten adományai és nélkülözhetetlenek emberi rendelteté-
sünk bétöltésére. A testi erő és ügyesség drága kincs,
melyet elhanyagolni nem szabad.

Fontos De ha testi erőinkre is gondot kell fordítani, mennyi-
vel inkább kell a lélekre és ennek tehetségeire, mert a mint
irva is van: „Mit használ valakinek, ha mind e világot meg-
nyeri is, ha az ő lelke megbüntettetik.” Máté. 16, 26. Csak
a ki helyesen gondolkozik, nemesen érez és jót cselekszik,
csak az olyan ember tölti bé rendeltetését. Ha tökéletesek
akarunk lenni, szükséges, hogy naponta értelmesebbek és
jobbak legyünk; mi végre mindenek előtt meg kell ismer-
nünk magunkat, mert az önismeret az alap, melyen az ember
míveltsége nyugszik és meg kell ismernünk az Istent, a mi
ugy szólván, koronája az ember lelki míveltségének. Az ön-
ismeret és az Isten ismerete tesz alkalmasakká arra, hogy

mind magunk, mind embertársaink és mind Isten iránti kötelességeinknek eleget tegyünk.

„Kérem, hogy a ti szerelmetek még jobban-jobban bővüljék az ismeretben és minden értelemben, hogy megítélhessétek, a melyek különböznek az igaztól, hogy legyetek tiszták és botlás nélkül való futással siethessetek mind a Krisztusnak napjáig.“ Fil. 1, 9. és 10.

MÁSODIK FEJEZET.

Az ember gyarlóságáról.

47. §. A rosza való hajlandóság.

Ajó Isten az embert nem pusztá géppé, hanem szabad valósággá teremtven, helyet adott keblében a rosza való hajlandóságnak is, mely igen könnyen elcsábítja, s a helyett, hogy rendeltetésének megfelelni igyekeznék, gyakran éppen ellenkező irányt követ azzal. Így homályosítja el az ember magán-Istennek képét, így lesz bűnössé, a mint az apostol is mondja: „Minden ember kísértetik, mikor az ő tulajdon kivánságától elvonattatik és megcsalattatik. Annakutánna a kivánság, minekutánna fogadott, szüli a bűnt; a bűn pedig minekutánna véghez menjen, nemz halált.“ Jak, 1, 14. és 15.

A rosza való hajlandóság már az első pár emberben nyilvánkozott, midőn az Isten parancsolatja ellenére megették a tiltott fának gyümölcsét. A szent írásnak eme költői elbeszélése, melyet Mózes próféta 1-ső könyve második részében találunk s a melyet közönségesen bünesetnek neveznek, a leghivebb leírása annak, hogy miként szokott megtörténni az ember elcsábittatása saját rossz hajlamai és indulatai által. Ugy, hogy az első pár ember itt előadott esetében, kiki saját történetét felismerheti.

48. §. A bűn fogalma.

Fiatalban is
11. Kaphoztatta a bűntudatát a bűntudatában elítélte megfigyelte
Ámbár a rosszra való hajlandóság minden ember keblében meg van, mindazáltal abból még nem következik, hogy bűnös volna, vagy bűnösnek született volna, mert a rosszra való hajlandóság magában véve még nem bűn, valamint az Istentől nyert szép lelki tehetséget sem lehet erénynek nevezni. Arra, hogy valaki bűnös legyen, megkivántatik 1-ször a törvény ismerete, 2-szor szabad akarat és 3-szor az ismert törvénytől ellenkező érzés vagy cselekedet.

F ()
A ki a törvényt nem ismeri és nem tudja, hogy mi szabad és mi nem szabad, annak nem lehet bétudni, ha a törvénytől ellenkező cselekedetet visz véghez; tehát bűnös sem lehet.

()
12. Kaphoztatta a bűntudatát a bűntudatában elítélte megfigyelte
Még kevésbé lehet bűnös valaki szabad akarat nélkül. A mire nézve jegyezzük meg, hogy a szabad akarat tulajdonképpen nem abban áll, hogy az ember korlátlanul megcselekedhetik mindent. Valóban csak az az akarat szabad, mely a józan ész és az Isten törvényei szerint önmagát kormányozni képes. Teljesen szabad senki sem lehet. Fügünk mindenek felett az Istentől, de függünk a külvilágtól is; mindazáltal ha nem állana hatalmunkban a lehetőség korlátai között szabadon határozni el magunkat erre vagy arra, ha cselekedeteinkben a külső kényszernek kellene engednünk: úgy sem erényről, sem bűnről nem lehetne beszélnünk. Szabad akarat nélkül nincs bűn, de nincs erény se.

Fontos
Végre a rossz hajlamnak az érzésben vagy cselekedetben nyilatkoznia kell, hogy bűnné váljék. Ez az, a mi megment attól, hogy Istent a bűn okának tekintsük. Isten ugyanis a rossz hajlamot nem fojtotta el az emberben, de megvárja tőle, hogy az ellen egész erejével küzdve, önmaga szerezzé meg magának az erény koszoruját. A ki nem küzd, elesik.

49. §. A bűn különféle nemei.

A bűnnek számtalan nemei vannak, a melyeket különbözőleg szoktak osztályozni. A főbbeket azon-

ban két osztályba sorozhatjuk, u. m. az érzékeségi és az önzési bűnök osztályába. Amazokhoz tartoznak azok a bűnök, melyek a testi indulatoknak és szenvedélynek szülöttei, mint az élv- és vagyonhajhászat minden nemes ebből származó bűnök. Ezek a hideg ész számításain alapulnak s kevélységben, nagyravágyásban, álszenteskedésben s más ezekhez hasonló bűnökben nyilatkoznak.

Felosztják továbbá a bűnöket Isten enmagunk és embertársaink elleni bűnökre; cselekedeti és mulasztási bűnökre; szándékos vagy gonoszsági és nem szándékos vagy gyengeségi bűnökre; ez utóbbiakhoz tartoznak a tudatlanságból származó bűnök is.

Felszokták osztani a bűnöket még kisebb és nagyobb bűnökre is, jóllehet egy bünt sem lehet kicsinynek nevezni, mert írva van: „Valaki az egész törvényt megtartja, vétkezendik pedig egy dologban, az egész törvénynek megrontásában bűnös.” Jak. 2, 10.

A szent irás legnagyobb bűnnek a szent lélek elleni bünt tartja, melyet a farizeusok követtek el, midőn azt állították, hogy a Jézus Krisztus nem isteni segedelemmel, hanem a rossz lélek erejével munkált e földön; minélfogva a szent lélek elleni bűn a szív teljes megromlottságát mutatja.

A bűn megítélésére nem az eredmény, nem a tömeg véleménye, nem is a polgári hatóság által kiszabott büntetés adja a mértéket, hanem a szív gonoszsága. Ha valakinek bűnös szándéka és cselekedete aránylag kevés rosszat eredményez, az azért nem kisebb. A közvélemény igen sokszor elitéli az ártatlant s a bűnöst megkoszoruzza. A törvény szigorát nem egy bűnös kikerüli, de azért magát erényesnek nem tarthatja.

50. §. A bűn általánossága.

Tekintve a bűnök számtalan nemeit, könnyű átlátni, hogy az embernek lehetetlen kikerülni, hogy

5
Jó nevelés
bizony
hogy azok közül egyikbe vagy másikba, előbb vagy utóbb bele ne essék. Még a legjobbak sem tudnak mindig és mindenben eleget tenni kötelességeiknek, mennyivel inkább ki vannak téetve a rossz hajlam csábíttatásának azok, a kiknél a jó nevelés is hiányzik s oly társaságban kénytelenek élni, a mely bűnös érzelmektől meg van vesztegetve. Innen a bűn általánossága az emberek között, a minek kifejezést ad a szent író is, midőn azt mondja: „Ha azt mondjuk, hogy bűn mi bennünk nincs, magunkat megcsaljuk és igazság nincsen mi bennünk.“ 1. Jan. 1, 8.

más bűn
Tehát
eredendő bűn nincs.
Főszó
A bűn az ember személyes cselekedete lévén: következik, hogy valamig az ember cselekedete bétudás alá nem jő, addig bűnös sem lehet. Továbbá, hogy a más büne senkire át nem száll. Nem azért vagyunk mi bűnösök, hogy ők szülőink vétkeztek, hanem azért, hogy mi is vétkezünk. Tehát eredendő bűn nincs. Tagadhatatlan, hogy a szülők vétke könnyen elragad a gyermekekre is, mert az ember példák után indul; de azért nem egy eset van, midőn bűnös szülőknek erényes gyermekei s megfordítva erényes szülőknek bűnös gyermekei vannak.

„Mindenki az ő tulajdon Urának áll vagy esik.“ Róm. 14, 4.

51. §. A bűn következései.

A bűnnek szomorú következményei vannak mind testi, mind lelki életünkre nézve. A bűn elszakít Istentől, a mennyiben szeretet és tisztelet helyett félelemmel és rettegéssel tölt el iránta; feldulja azt a nyugodt lelkiismeretet, mely legfőbb java az embernek az életben; gyakran külsőleg is szerencsétlenné tesz; bensőleg pedig mindig boldogtalanságot szül; igen sokszor testünknek is ártalmára van; lelkünkre nézve pedig örökké veszélyes: mert szenvedélyeink rabszolgáivá tesz s lépésről-lépésre súlyosztva minket, erkölcsi halálba vezet.

A bűn következményeit igen találóan festi a szent irás, az első pár ember paradicsomi boldogságának elvesztésében Mózes 1-ső könyve 3. ik részében, mely ha nem is egyéb egy költői képnél, mindazáltal igen tanuságos s ma is naponta ismétlődik.

Ide czéloznak továbbá eme kifejezések is:

„Látván nem látnak és hallván nem hallanak, sem értenek.“ Máté 13, 13.

„Az igazság felmagasztalja a nemzettséget, a bűn pedig gyalázatjokra van a népeknek.“ Péld. 14, 34.

„A hitetleneknek nincsen békességök.“ Esai. 57, 21.

„Az ő férgek meg nem hal és az ő tűzök meg nem aluszik és minden ember előtt gyalázatosok lesznek.“ Esai. 66, 24.

„A bűnnek zsoldja a halál.“ Róm. 6, 23.

Általában a szent irás a bűn következményeit e szóban foglalja össze: halál; a mi alatt természetesen erkölcsi halált kell érteni, mert a természeti halál a természet törvényein alapszik, melyet kikerülni nem lehet. „A por földdé lesz, mint azelőtt volt.“ Préd. 12, 9. De az erkölcsi halál rémitőbb, mint a testi halál.

52. §. A büntől való szabadulás.

A bűn elhomályosítja ugyan az emberen az Isten képét, de teljesen meg nem semmisíti. A legjobb emberben is van valami kis rossz, de megfordítva a legrosszabban is van valami kis jó, a mi őt arra ösztönzi, hogy a bűn lánczaiból szabadulást keressen. Mint a tékozló fiuban, ki így szólott: „Felkelvén, elmegyek az én Atyámhoz.“ Luk. 15, 14. A bűnös emberben is meg van a vágy visszatérni Istenhez.

„És Isten, ki nem akarja, hogy valaki elveszzen, hanem hogy örök életet vegyen;“ Jan. 3, 16. számos intézetet tett a végre, hogy az embereket a büntől megszabadítsa. Az ő szent akaratjának kiváló eszköze volt a Jézus Krisztus is, a bűnös emberiség e nagy lelki orvosa, ki így szól: „Jöjjetek én hoz-

zám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltetek és én megnyugosztalak titeket. Vegyétek fel az én igámat és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok és találtok nyugodalmat a ti lelkeiteknek.“ Máté. 11, 28. és 29.

Jézus Krisztussal egy új korszak nyílik meg az emberiség történetében. Neki köszönjük, hogy Isten ismeretére vezetett s emberi méltóságunk érzetére felemelt. A földi birodalmak között ő alapított egy lelki országot, melyben a bűnös ember is békét és nyugalmat talál; egy országot, mely mindenkit tagjának ismer, a ki az igazságot éhezzi és szomjuhozza; egy országot, melynek ő a királya és a melyben új élet hajnala dereng, mert kétséget nem szenved, hogy a midőn a Jézus szelleme áthatja az emberiséget s az ő törvényei fognak uralkodni a szivekben: „Lészen új ég és új föld, melyekben az igazság lakozik.“ 2. Pét 3, 13.

Erre hív az Isten személy válogatás nélkül minden embert. A mint írva van: „Azt akarja Isten, hogy mindenek idvezüljenek és az igazság ismeretére jussanak.“ 1. Tim. 2, 4. A miből nyilván van, hogy az idvességre nincsenek kiválasztva az emberek, mint az előre való elrendelés (praedestináció) vallói hiszik, kik azt tartják, hogy Isten a maga jóságának békébizonyítására, némelyeket az idvességre kiválasztott, másokat pedig kárhozatra rendelt, hogy büntető igazságának is jelét adja, tekintetbe nem véve sem egyiknek, sem másinak cselekedeteit. Isten a mi Atyánk s az Atya legrosszabb gyermekének is kész megbocsátani, mert soha sem szűnik meg javulását remélni.

53. §. Visszapillantás a második részre.

Azt mondja egy író, Pascal, hogy veszélyes dolog, ha az embert az oktalan állatokhoz hasonlítjuk, a nélkül, hogy egyszersmind nagyságát is megismertetnők vele. Még veszélyesebb, ha nagyságára hivatkozunk s gyarlóságai előtt szemet hunyunk. Legveszélyesebb pedig, ha sem egyikről, sem másiktól nem bír semmi fogalommal s így önként követ-

kezik, hogy a leghelyesebb megismertetni öt méltóságával és gyarlóságaival is.

A fennebbiekben mi is láttuk az embert a maga méltóságában, mint a teremtés koronáját és az Isten képmását, kinek rendeltetése oly nagy és nemes, hogy azt alig foghatja fel; láttuk gyarlóságaiban is, mint bűnöst, de a kinek még bűnein át is átcsillámlik az isteni szikra, mely képes új lángra gyulni, mihelyt az ember önmagára eszmél s megismeri a helyzetet, a hol ereinél és tehetségeinél fogva állhatna és a hová rossz hajlamait követve, eljutott.

A következőzés tehát ebből az, hogy ne felejtkezünk meg rendeltetésünkről és ne veszítsük el az emberi jobb természetben való bizodalunkat. „Tekintsünk a Krisztusra, ki az ut, az igazság és az élet.“ Jan. 14, 6. és kövessük az ő nyomdokát, ki így szól: „Példát adtam nektek, hogy a miként én cselekedtem veletek, azonképpen cselekedjete ti is.“ Jan. 13, 15.

Mi végre ismerjük meg Jézust, az ő személyét, életét, tetteit stb.
